

РАДИВИЛІВСЬКИЙ ОСЕРЕДОК ТКАЦТВА: ВІДНОВЛЕННЯ ТРАДИЦІЙ

Олена НИКОРАК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0887-8929>

доктор мистецтвознавства, професор,

провідний науковий співробітник,

Інститут народознавства НАН України,

відділ народного мистецтва,

проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,

e-mail: olenanykorak@gmail.com

У статті стисло охарактеризовано стан сучасного ткацтва на Рівненському Поліссі, відзначено досягнення провідних майстрів, які продовжують і розвивають місцеві традиції. Виявлено найважливіші здобутки новоствореного «Центру дослідження і відродження Волині», зокрема майстерні історичного ткацтва «Легенди Волині». Проаналізовано реконструйовані комплекси автентичного вбрання деяких локальних осередків Західного Полісся й Волині.

Недостатня обізнаність з творчими досягненнями названого центру сучасного ткацтва визначила *актуальність заявленої теми*. Об'єктом дослідження є Радивилівський осередок ткацтва, а предметом — його виробничі і творчі здобутки. *Мета статті* — з'ясувати шляхи сучасного засвоєння, осмислення й еволюції традиції народного ткацтва Західного Полісся й Волині на прикладі Радивилівського осередку Рівненської області. *Завдання*: розглянути причини виникнення, особливості становлення і розвитку названого центру ткацтва: простежити симбіоз традиції і новації у відтворених комплексах народного вбрання окресленого ареалу; проаналізувати найважливіші здобутки сучасних митців. *Новизна*: вперше розкрито специфіку засвоєння, відтворення й інтерпретації традицій народного вбрання Західної Волині й Полісся в нових умовах культурно-мистецьких потреб й естетичних критеріїв. З'ясовано, що створення сучасних комплексів одягу на основі автентичних зразків свідчить про свідоме звернення митців до етноджерел. Опанувавши копіювання, вони роблять вдалі спроби сучасної творчої інтерпретації вбрання різних локальних осередків окресленого ареалу України.

Ключові слова: Західне Полісся, Волинь, Радивилів, осередок, ткацтво, декор, орнамент, традиція.

Olena NYKORAK

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0887-8929>

Doctor in Art Studies, Professor,

Leading Researcher at Folk Art Department

of Ethnology Institute

of the National Academy of Sciences of Ukraine,

15, Svobody ave., 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: olenanykorak@gmail.com

RADYVYLIV WEAVING CENTER: RECONSTRUCTION OF DECOR TRADITIONS

Introduction. The art studies analysis of the current state Rivne Polissia weaving was done based on the example of the newly created Radyvyliv center. The most important achievements of the Center for Research and Revival of Volyn and the workshop of historical weaving «Volyn Legends» were revealed. Exact reconstructions of traditional clothing complexes, various local centers of Western Polissya and Volyn are created at the workshop. The creative team contribution to tradition`s revival and interpretation manufacturing unique on Polissya muslin fabrics and items from them were characterized.

Relevance of the chosen *issue* insufficient awareness of the creative achievements of this modern weaving center was determined.

The *object* of the research is the Radyvyliv weaving center, and the *subject* — its manufacturing and creative achievements.

The paper purpose: to find out the ways of modern assimilation, comprehension and evolution of folk weaving tradition of Western Polissya and Volyn on the example of Radyvyliv center of Rivne region.

According to the aim, it is necessary to carry out the next *tasks*: causes of appearance, particulars of formation and development the weaving center to be considered; symbiosis of tradition and innovation in the reproduced folk clothing complexes, the outlined area to be traced; the most important achievements of contemporary artists to be analyzed.

The novelty: for the first time the specifics of assimilation, reproduction and interpretation of the traditions folk clothing of Western Volyn and Polissya in the new conditions of cultural and artistic needs and aesthetic criteria are revealed. It is shown that the manufacturing of modern clothing sets based on authentic samples testifies to the conscious appeal of artists to ethnic sources.

A comparative-historical method and art studies analysis are used as *research techniques* of the work. The publications of Ukrainian art studies and ethnographers were the paper`s *source base*. Author`s field materials, gathered during the art studies expedition in 2010 to Rivne Polissia as well as artefacts, authentic clothing complexes` reconstructions of various local centers of Western Polissia and Volyn, made at the workshop «Volyn Legends» in Radyvyliv on Rivne Region were paper`s *factual basis*.

Keywords: Western Polissia, Volyn, Radyvyliv, center, weaving, decor, ornament, tradition.

Вступ. Художні тканини Західного Полісся й Волині зацікавлюють передусім самобутністю декору, який сформувався упродовж тривалого історичного періоду багатьма поколіннями найздібніших місцевих народних майстрів. Саме вони творили стереотипи, відшліфовували і вдосконалювали характерні ознаки декору тканин для одягу та інтер'єру. Естетичні якості народних домотканих виробів здавна були в полі зору багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. З-поміж українських мистецтвознавців та етнографів чи не найбільше торкалися аспектів розвитку традицій декорування народних тканих виробів Рівненщини у різні історичні періоди Р. Захарчук-Чугай, Л. Костюк, І. Локшук, К. Матейко, О. Никорак, Л. Пономар, С. Сидорович, Г. Стельмащук, Р. Тишкевич, А. Українець та інші дослідники.

Однак новітній пострадянський етап ще недостатньо осмислений і проаналізований у науковій літературі, що і визначає актуальність цієї розвідки. Мистецька цінність домотканих виробів досліджуваних теренів, яка базується на симбіозі глибоких традицій різних локальних осередків, докладно продумана, вивірена й зумовлена доцільністю їх функціонального призначення. Народні тканини цього та інших ареалів України мають тривалу історію і самобутні традиції декорування, які є цінним джерелом нових ідей для сучасних народних майстрів, модельєрів і дизайнерів одягу, художників-текстильників тощо. Тема засвоєння, відтворення та еволюції традицій ткацтва в нових культурно-історичних умовах завжди була актуальною, гостро постає вона і тепер.

Мета статті — з'ясувати шляхи сучасного засвоєння, осмислення й еволюції традиції народного ткацтва Західного Полісся й Волині на прикладі Радивилівського осередку Рівненської області.

Завдання: виявити причини виникнення, особливості становлення і розвою названого центру ткацтва: простежити симбіоз традиції і новаті у відтворених комплексах народного вбрання окресленого ареалу; проаналізувати найважливіші здобутки сучасних митців.

На рубежі ХХ—ХХІ ст. посилюється інтерес до культур народів світу, які ще не втратили свого національного обличчя. Характерним є звернення митців до етно- та фольклорних, створення на їхній основі сучасних костюмів найрізноманітніших образних рішень [1]. Ведуться пошуки актуалізації надбань на-

родного мистецтва, інтерпретації декору домотканих, як і вишитих, виробів, зокрема й дослідженого ареалу в творчій практиці митців різних поколінь, задля виявлення і втілення ознак національної ідентичності. Апелювати до родовідних джерел вітчизняної культури українські майстри та художники започаткували ще в 1920—1930-х рр. й активізували у 1960—1970-ті рр. [2, с. 10—20; 3, с. 79—81]. Наприкінці другого — початку третього тисячоліття, з відновленням незалежності України, увиразнилася тенденція до відродження національних культурних цінностей. З почуттям національної свідомості зростає і зацікавлення автентичними виробами, які вже стали раритетними. З частковою втратою свого первісного значення їхня декоративна функція в щоденному вжитку дещо зменшується, а в святковому — посилюється. Вони щораз активніше набувають статусу ексклюзивних репрезентантів етнічної приналежності [4, с. 297—309; 5, с. 145—148].

Тривають багатовекторні пошуки глибинного коріння, вивчення історичного минулого, виявлення й утвердження ознак національної ідентичності. Цей еволюційний процес в Україні протікав у загальному руслі розвитку інших видів декоративного мистецтва. Він мав тенденцію до деяких змін і трансформації функції та інтерпретації декору народних тканин згідно з новими культурно-побутовими потребами і художньо-естетичними уподобаннями сучасників. Митці пострадянського періоду, успіх яких базується на вдячному ґрунті місцевих національних традицій, шукають нових напрямів та прийомів втілення власних творчих задумів і способів їх репрезентації в сучасному українському та світовому культурному просторі.

Основна частина. За матеріалами польових досліджень і публікацій авторки та інших дослідників можна стверджувати, що наприкінці другого — початку третього тисячоліття в ткацтві Рівненщини збереглося ще багато елементів традиційно-побутової, матеріальної та духовної культури. На цих теренах дещо повільніше, ніж в інших регіонах України, насамперед Наддніпрянщини, Поділля, Опілля, зникають автентичні домоткані вироби з щоденного побуту. Їх частіше використовують у традиційній, особливо весільній, обрядовості та в облаштуванні сучасних сільських і міських помешкань. Зокрема, в обстежених поліських селах (Збуж, Жалин, Рокитне, Мок-

вин Костопільського, Чернин, Омит, Сенчиці, Балашівка, Друхів, Маренин, Поляни Березнівського, Стрільськ, Одринки Сарненського, Висоцьк, Бережниця, Берестя, Смородськ, Орв'яниця, Селець, Удрицьк, Крупове, Мочулище Дубровицького, Сварищевічі, Серники, Морочне, Іванчиці, Мутвиця Зарічненського, Борове Рокитнівського, Рясники Гоцанського, Великі Телковичі Володимирецького р-нів) окремі майстри спорадично продовжують ще виготовляти сучасні ткани вироби. Передусім це взористі «перебирані», «в перебори» й «перетикані» весільні рушники «намєтки», «серпанки» для перев'язування старост, сватів, дружбів, маршалків, найрізноманітніші за композицією і техніками ткання покривала — «рядна», «радна», «радюги», «постілки» для вкривання ліжка, дивану, тахти і головним чином смугасті та клітчасті хідники — «ходники», «шматуни», «дорожки» для покривання лавиць та підлоги¹ [5, с. 142—143; 6, с. 53—108; 7, с. 130—133; 8, с. 7—21; 9, с. 23—27; 10, с. 66—67; 11, с. 120—128].

Аналіз теперішнього стану ткацтва на досліджуваних, та й інших теренах України показав, що у зв'язку з новими соціально-культурними запитами місцевих мешканців активізуються пошуки форм засвоєння й осмислення культурної спадщини та інтеграції історичних надбань декоративного мистецтва в теперішній культурний простір. Сформовані віками методи декору традиційних виробів зазнають певної трансформації та відродження на інакшому, фольклоризованому, рівні, що є виявом вторинної функції традиції.

Незважаючи на дотримання в основному усталених принципів оздоблення тканин у кожному з осередків, застосовуючи нові види ткацької сировини й удосконалюючи техніки ткання, навіть традиційні типи виробів набувають інших мистецьких ознак. Дещо змінюється і звужується сфера їхнього застосування в інтер'єрах сучасних помешкань та обрядах, а також цілісних одягових комплексів. Вони щораз активніше витісняються з щоденного, дещо менше — святкового побуту і замінюються найчастіше імпортованими промисловими виробами.

¹ Комплексна мистецтвознавча експедиція відділу народного мистецтва ІН НАН України на Рівненське Полісся 25.05—07.06.2010. Польові матеріали автора. Приватний архів автора.

Іл. 1. Жіноче серпанкове вбрання (сорочка, спідниця, фартух, намітка, крайка), с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської обл. 1920—1930-ті рр. Сарненський історико-етнографічний музей. Експозиція

Упродовж означеного періоду розвитку ручного ткацтва такі зміни й певні новації в декоруванні сучасних виробів вносили, як правило, найталановитіші особистості, здатні до творчих пошуків, експериментування та імпровізації. Зокрема, на терені Рівненського Полісся ще в 1970-х рр. започатковано відродження традиційного узорного багаторемізного (зазвичай чотири-, шести-, восьмиремізного) ткання, а також перебору «ручного» і «під дошку» завдяки творчим зусиллям відомої ткалі Ганни Леончук (1917 р. н.), заслуженої майстрині народної творчості України (1967 р.) із селища Володимирець [5, с. 142—143; 9, с. 24—26].

Найбільша її заслуга полягає у створенні численних, оригінальних за структурою, фактурою, композиціями та колоритом, перебираних «в перебори» скатертин «настільників», покривал, «ряден», «редин», «раден», «постілок», «застилок» і рушників з одним чи двома пітканнями. Вона була однією з перших місцевих ткаць, яка відродила також виготовлення тонких, легких, напівпрозорих (схожих до старовинних павутиноподібних лляних «серпанкових») поліських тканин. Виготовлення цих найви-

Іл. 2. Фартух серпанковий, с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської обл. 1920—1930-ті рр. Власність Рабчевської Н.М.

Іл. 3. Спідниця серпанкова, с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської обл. 1920—1930-ті рр. Власність Рабчевської Н.М.

Іл. 4. Фартух серпанковий, с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської обл. 1920—1930-ті рр. Власність Рабчевської Н.М.

щої якості традиційних серпанкових полотен є унікальним явищем українського народного ткацтва. До нашого часу вони частково збереглися лише на Рівненщині, головним чином у Дубровицькому р-ні. Серпанки самобутні за фізичними параметрами й естетичними властивостями, що значною мірою залежало від ґатунку і якості використаних рослин льону та способів обробки його волокон, техніки ткання й завершальних методів надання їм необхідних технічних і візуальних характеристик.

Із серпанкового полотна до початку ХХ ст. традиційно виготовляли, найбільше в Дубровицькому р-ні, комплекти білосніжного, напівпрозорого жіночого святкового, особливо весільного, вбрання — сорочки, спідниці, фартухи, намітки [12, с. 154—156; 13, с. 245—247; 14, с. 152—155; 15, с. 33, 44, 100]. Цілісні комплекти святкової жіночої одяжі з серпанку, створеної в 1920—1930-х рр. у с. Крупове, представлені в експозиції Сарненського історико-етнографічного та Рівненського обласного краєзнавчого музеїв (іл. 1). Крім них у фондах цих та інших музеїв України зберігаються й окремі зразки компонентів серпанкового вбрання. Поліський серпанок, як реліктовий різновид намітки — невід'ємний атрибут традиційної весільної обрядовості [16, с. 103—109; 17, с. 58—65; 18, с. 95—102]. Унікальність серпанкового полотна в тому, що воно характерне тонкістю, м'якістю, еластичністю, білизною, напівпрозорістю й особливою легкістю. Зразки вишуканих за красою старовинних серпанків належать до справжніх шедеврів ткацького ремесла (іл. 2—6).

Виробнича технологія серпанкового ткацтва є своєрідним феноменом, має глибоке генетичне коріння в різних регіонах України, передусім Наддніпрянщини, Поділля. Зокрема на теренах Волині та Півдня Полісся серпанки відомі з другої половини ХVІ ст. [14, с. 89]. За свідченнями вчених, вони згадуються в переліку майна жителів таких волинських поселень, як Лаврів, Луцьк, Межиріч. У ХІХ, а подекуди і до середини ХХ ст. серпанки побутовали ще на Рівненщині (Здолбунівському, Гошанському — сс. Тучин, Гориньград, Рясники), Острозькому — (с. Михалківці), Сарненському — (с. Білятичі), а найбільше — в с. Крупове Дубровицького р-нах [19, с. 109—126].

Відома дослідниця традиційної культури Л. Орел констатувала, що в 1960-х рр. у цьому селі серпан-

ковий одяг носили у свято і будень усі сільські жінки та дівчата. Ще в 1970-х рр. тут майже в кожній хаті були кросна, і годі було знайти жінку середнього та старшого віку, яка б не вмiла ткати серпанки [20, с. 91—93].

Інша вчена, А. Українець, відзначила, що в 1990-х рр. серпанки ще траплялися в сс. Орв'яниця і Берестя. На основі експедиційних обстежень Державного наукового центру Захисту культурної спадщини від техногенних катастроф Міністерства надзвичайних ситуацій України (далі — ДНЦЗКСТК МНСУ) в 2008—2009 рр. їй вдалося виявити, що, крім Крупового, «відомими центрами ткання серпанкових полотен у Дубровицькому р-ні були сс. Орв'яниця, Берестя, Селець, де були кращі ґрунти, придатні для вирощування льону вищої якості». Респонденти засвідчили також виготовлення і побутування серпанків у сс. Лютинськ, Ясинець, Вільне, Літвиця, Кривиця, Милячі [19].

Загалом тканини для натільного і верхнього одягу виготовляли з льону кількох ґатунків: льон-«довжик» («великольон»), «простак» (з довшими, але сірими волокнами) і «лущик» («стрибунець», волокна якого коротші, але біліші і м'якші). З високоякісних волокон «лущика» найчастіше ткали серпанки. Однак у радянський період на Рівненському Поліссі з'явився великопродуктивний льон-«довгунець», нижчої якості, а найкращий за фізичними властивостями та естетичними параметрами «лущик» був втрачений. Особливості вирощування і технологічного процесу обробки волокон льону та виготовлення серпанкових полотен на Рівненщині докладно описала А. Українець та інші дослідники [19, с. 109—126; 22, с. 189—194; 22, с. 48—54].

У післявоєнні десятиліття місцеві ткали Уляна Кот (1936 р. н.), заслужена майстриня народної творчості України (1980 р.), та Ніна Дем'янець (1937 р. н.), народна майстриня декоративно-прикладного мистецтва (1980 р.) з Крупового, при тканні серпанкових полотен спорадично застосовували ще залишки ручноспрядених раніше ниток з «лущика». У подальшому, через відсутність цієї пряжі, молодші ткали Ольга Придюк (1946 р. н.) та Ніна Рабчевська (1947 р. н.), заслужена майстриня народної творчості (2005 р.), поступово замінили її тонкою, м'якою бавовняною пряжею. Це призвело до зниження фізичних та художньо-естетичних

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 4 (154), 2020

Іл. 5. Серпанкове вбрання, с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської обл. 1920—1930-ті рр. Власність Рабчевської Н.М.

Іл. 6. Рабчевська Н. М. Фартух «у перебори», с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської обл. 1990-ті рр. Власність Рабчевської Н.М.

властивостей тканин. Отже, щонайменше упродовж останнього п'ятдесятиліття автентичних серпанкових тканин у с. Крупове та інших селах Рівненщи-

Іл. 7. Рабчевська Н. М. Ансамбль жіночого серпанкового вбрання, с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської обл. 1990-ті рр. Власність Рабчевської Н. М.

ни вже не ткали, а давня технологія виготовлення поліського серпанку зазнала суттєвих змін. Названі талановиті майстрині насправді фахово відтворювали т. зв. «серпанки» з невластивої для них сировини, які, втративши особливу легкість, були схожі з традиційними пам'ятками в основному лише за прозорістю [19].

З цих бавовняних тонких і розріджених полотен місцеві ткалі дотепер виготовляють окремі компоненти вбрання, подібні на автентичні прототипи. Крім того, наслідуючи традиції декору старовинних (кін. ХІХ — поч. ХХ ст.) зразків одягу, найздібніші майстрині почали створювати купони для сучасних святкових узорнотканих чоловічих та жіночих сорочок, жіночих блуз та суконь, а також комплектів жіночого й дитячого вбрання, зокрема дитячого фольклорно-етнографічного колективу «Серпанок». Вони зазвичай є стилізованими (за народними зразками) виробами, що, властиво, імітують автентичні (іл. 7).

На рубежі ХХ—ХХІ ст. виникає також потреба і зростає кількість замовлень на виготовлення купонів тканин для сучасних святкових та сценічних

костюмів для фольклорно-етнографічних, хорових і танцювальних колективів. Зокрема, опираючись на багаті традиції місцевого ткацтва та враховуючи модні тенденції розвитку сучасного мистецтва, поліські майстрині зі с. Крупове, крім усталених типів одягу, створюють також моделі вбрання видовищного характеру. Так, на основі автентичних сріблясто-білих розріджених «серпанкових» сорочок, спідниць, фартухів і наміток Н. Дем'янець та Н. Рабчевська в 1992 р. розробили авторські, візуально схожі з ними, сценічні костюми для народного аматорського фольклорно-етнографічного ансамблю «Берегиня» Крупівського сільського будинку культури [23, с. 32; 25, с. 121].

Новаторські пошуки мистецької виразності творів на базі давніх виробів успішно продовжили й розвинули не менш обдаровані майстрині Ніна Дем'янець, Ольга Придюк, Зінаїда Придюк, Любов Стельмащук з цього ж осередку ткацтва с. Крупове Дубровицького [23, с. 32; 22, с. 56—143], а також Галина Логощук зі с. Балашівка Березнівського р-нів Рівненської області.

Тонке відчуття краси, елегантності, зручності й доцільності, яке акумулювало в собі естетичні критерії та колективний досвід практичних навиків багатьох поколінь місцевих талановитих ткаць різних осередків цього ареалу знайшли багатогранний вияв у творчості названих та інших сучасних майстринь. Вони зробили значний внесок у розвиток та інтерпретацію багатих традицій поліського ткацтва в сенсі удосконалення технології, збагачення й урізноманітнення структури і фактури, а найбільше — орнаментації та колористики виробів. У творчості цих, як і багатьох інших поліських митців, помітні активні пошуки художньо-технічних новацій. Відштовхуючись від усталеної системи декору того чи іншого центру, майстри по-різному проявляють свої здібності до експериментування. Цього досягають, головним чином, завдяки урізноманітненню композиційних схем, увиразненню й ускладненню форм мотивів, типових для тієї чи іншої місцевості. Автори по-своєму прагнуть досягти досконалості візерунків згідно з усталеними стереотипами кожного осередку ткацтва, естетичними уподобаннями та запитамі замовників. При всій багатоманітності творчої манери характерною ознакою їхніх виробів є посиленна декоративність, активне насичення площини орнаментом, виявлення структу-

ри і фактури. Помітне замилювання гладкою чи рельєфною взористою поверхнею, створеною лляною, бавовняною та іншою пряжею.

Місцеві майстрині в своїх творах вдало підкреслюють природну красу матеріалу, зокрема полиск і шовковистість лляної, м'якість та еластичність бавовняної пряжі тощо. У виробках вони доволі ощадливо застосовують оздоблення. Його творять зазвичай вузькі пасочки «затиканє» в поєднанні з ширшими узоротканими смугами «у перебори». Декор сформований нескладними, чіткої форми, орнаментальними мотивами: ромби, квадрати, трикутники, розети «зірки», стовпчики тощо. За варіативності їхнього поєднання у межах смуг типовою є чітка ритмічність основних і підпорядкованих мотивів у рапортах, врівноваженість їхніх пропорцій.

Поряд з типовими для Полісся контрастними зіставленнями домінантної червоної барви з незначною кількістю чорної у 1991 р. Н. Дем'янець започаткувала іншу, блакитно-синю кольорову гаму, створюючи «серпанкове» вбрання. Відтоді помітний потяг деяких провідних ткаль, зокрема Н. Рабчевської та О. Придюк, до цих тонально зближених, пастельних сполук. У них переважали блакитно-сині й сріблясто-білі, сірі або зеленкуваті відтінки (їх створювала невивілена «сирова» лляна пряжа). Особливою красою і вишуканістю виділяються блузи, плаття, фартухи та інші серпанкові компоненти одягу, створені в такому дещо холоднуватому колориті. Завдяки поєднанню цих барв та широкому спектру тональної градації досягнуто ніжності, м'якості, чистоти й прозорості, які в сукупності додавали виробам непоказної делікатності, естетичної привабливості й святковості та завершеної художньої цілісності (іл. 8).

Навіть побіжний огляд новаторських пошуків деяких місцевих митців окресленого регіону дає підставу зауважити певні досягнення у створенні окремих компонентів та формуванні сучасних святкових і сценічних ансамблів одягу, як і виробів інтер'єрного призначення. Найчастіше їх творять найталановитіші і кмітливі митці відомих ткацьких осередків, де продовжують працювати окремі майстри, переважно вихідці зі спадкоємних поліських родин ткачів.

Водночас з такими прославленими центрами народного ткацтва Рівненщини в останні роки з'являються й поодинокі нові, не відомі донедавна, осередки. Зокрема, завдяки великому ентузіазму,

Іл. 8. Рабчевська Н. М. Ансамбль дитячого серпанкового вбрання, с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської обл. 2008 р. Власність Рабчевської Н. М.

організаторським здібностям, а найголовніше — фінансовій підтримці кандидата історичних наук Володимира Дзьобака у приміщенні ВАТ «Радивилівська меблева фабрика» під егідою громадської організації «Центр дослідження і відродження Волині» (далі — ГО ЦДВВ) у 2010 р. в м. Радивилів Рівненської обл. засновано ткацьку майстерню «Легенди Волині». Одержимий ідеєю вивчення витоків історичної Волині, реконструкції комплексів одягу селян, міщан і шляхти та відродження призабутих уже традицій волинського і поліського ткацтва, він ретельно досліджував історичні джерела, самотужки об'їздив багато сіл, зібрав чималу колекцію місцевих тканих виробів для інтер'єру та одягу (зокрема і їхні фрагменти), серед яких є унікальні зразки. Крім того, ткалі майстерні ГО ЦДВВ ознайомилися зі зразками тканин і вбрання у музеях м. Рівне, Дубно, Сарни, Луцьк, Володимир-Волинський, Житомир, Львів, Київ, збірками музейних кімнат багатьох містечок і сіл Рівненської, Волинської, Житомирської облас-

тей та приватними колекціями. Володимир Дзьобак консультувався з науковими, музейними працівниками, провідними народними майстрами-ткачами, художниками-текстильниками та іншими фахівцями [23, с. 29—38; 24, с. 249—253; 25, с. 121—122].

Вивчення наукової літератури та інших джерел, експедиційні обстеження й аналіз експонатів музеїв та приватних збірок показали, що з Південної Волині, на відміну від Північної, на початку ХХІ ст. майже не збереглося автентичних матеріальних пам'яток. Про ткани вибори певне уявлення можна скласти хіба що з поодиноких уцілілих компонентів одягу й тканин для житла чи їх фрагментів, а також давніх, в основному кінця ХІХ — ХХ ст. світлин місцевих мешканців у традиційній одежі.

Втрата старовинних комплексів народного вбрання та виробів інтер'єрного призначення саме з цих, рідних для В. Дзьобака, теренів Південної Волині ще більше спонукали мецената їх реконструювати за аналогією однотипних виробів сусідніх осередків. Кмітливий підприємець не лише відчув потребу, а й спрогнозував перспективу відродження цього виду народної творчості на основі автентичних пам'яток для потреб сьогодення і на майбутнє.

Від 2010 р. для майстерні в Радивиліві придбано ткацькі верстати, типові для різних місцевостей Волині та Полісся, згодом закуплено сучасні, невеликі за розмірами, зручніші в користуванні ткацькі верстати удосконаленої конструкції. Майстерня укомплектована й іншими допоміжними пристроями (для снування, перемотування пряжі тощо), необхідними для виготовлення тканин.

Запорукою успіху в реалізації проекту було також забезпечення майстерні високоякісною пряжею з натуральної, екологічно чистої сировини — волокон льону, конопель, бавовни, вовни та напіввовни, здебільшого природних забарвлень. Тепер майстрині використовують пряжу до 30 кольорів та їх відтінки. Високоякісну пряжу привозять із країн Балтики, Італії, Туреччини, Китаю, Нової Зеландії тощо.

Для налагодження виробництва ручнотканих виробів до співпраці залучено когорту спеціалістів, передусім викладачів мистецьких вузів м. Рівне, Львів, Київ, Богуслав. Наприклад, у вивченні ткацького верстата й освоєнні технологічного процесу виготовлення тканин у радивилівській майстерні дієвою була допомога Ю.Д. Кухаря — викладача Київсько-

го державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука. Стосовно опанування старовинних технік ткання (заправок із застосуванням різної кількості ремізок), які найбільше впливали на складність і вибагливість декору тканин, консультувалися з С.Г. Нечипоренком — тодішнім завідувачем кафедрою художнього текстилю згаданого інституту.

Цей видатний український художник усе своє життя присвятив розвитку вітчизняного художнього текстилю. Завдяки великому практичному досвідові, глибоким професійним знанням та ентузіазму С.Г. Нечипоренка у 1960—1980-х рр. було налагоджено випуск багаторемізних і перебіраних тканих виробів для одягу, інтер'єрів житла та громадських приміщень на підприємствах народних художніх промислів у с. Обуховичі, м. Богуславі (Київщина), м. Крелевець та с. Дігтярі (Сумщина). Особлива заслуга митця — у відродженні виробництва і розробці оригінальних композицій плахтових тканин, декоративних рушників та панно.

У безпосередньому, копіткому й довготривалому процесі навчання азів ткацького ремесла найбільше цінних відомостей і корисних порад почерпнуто від львівської мисткині Любові Горак. Маючи великий досвід у створенні сучасних авторських тканих виробів, зокрема й комплектів святкового та сценічного вбрання, які виділяються високою культурою виконавської майстерності та досконалістю декору, вона зуміла передати свої глибокі професійні знання чотирьом радивилівським ученицям-ткалям, які не мали фахової освіти і практичних навиків ремесла.

Упродовж 2010—2020 рр. функціонування майстерні Наталія Пуха, Мар'яна Олійник, Ірина Чучман та Галина Орищина навчилися самостійно заправляти ткацький верстат, освоїли найважливіші ткацькі переплетення — полотняне, репсове, сатинове, різновиди саржевого, а також перебору «ручного» і «під дошку». Опановують вони і багаторемізне ткання, здебільшого виготовлення тканин, зокрема рушників за допомогою шістнадцяти ремізок. Відомо, що в першій половині ХХ ст. найздібніші професійні ткачі з Полісся, Поділля та інших осередків центральних регіонів України ще вмели виготовляти взористі обруси «настільники», рядна, «постілки», рушники та інші вироби з допомогою 24-х ремізок.

Внаслідок глибокого вивчення й аналізу структури та фактури автентичних зразків тканин, кмітливості, творчим пошукам та експериментам майстри радивилівської ткацької майстерні зуміли виготовити близько ста видів полотен, які дещо різняться сировиною, техніками ткацтва, структурою, фактурою, широкою палітрою відтінків білої та сірої барв. Вони навчилися віртуозно відтворювати зразки узорнотканих старовинних поліських і волинських рушників та покривал: «постілки», «радна», «радюги». Неабияку майстерність ткалі проявили у виготовленні тканин для поздовжньо- і поперечносмугастих та клітчастих спідниць, які нагадують особливості декору автентичних виробів «літник», «бурка», «ондарак», «домоткан», «саян», «сподніца», «хвартух», а також фартушків «запасака», «запиначка», «затулка», «пілка», «пулка», «притулка», «передник» [15, с. 39—58]. Освоєно не лише специфіку звичайних поздовжньосмугастих, а й зористих поясів «крайки», поперечносмугастих і клітчастих хусток та унікальних, вибагливих за красою, тонких, прозорих сріблясто-білих поліських «серпанкових» наміток («намітець», «плат», «рантух», «ручник»).

Особливої уваги заслуговують вишукані за декором узорноткані «затикані», «во взори» сорочки, найбільше характерні для Волині й Полісся [11; 19]. У купонах «барабанах» для таких сорочок орнаментальні смуги розташовують так, щоб при зшиванні вони припадали на плечі, рукави, комір, манжети, іноді поділок та інші усталені місця.

Крім названих типів поліських та волинських тканин у майстерні виготовляють іноді й поясне жіноче вбрання — «плахти», більше властиві Наддніпрянщині, а також «обгортки», «опинки», «гобортки» — типові для Покуття, Поділля й Гуцульщини.

Загалом, створюючи сучасні ткані вироби за зразками старовинних типів тканин на початку XXI ст., майстрині прагнуть якомога точніше відтворити усталені схеми композиції, форму елементів і мотивів орнаменту, ритміку, структуру й фактуру, кольорову гаму.

Чи не найбільшим досягненням ГО ЦДВВ є те, що майстрині фахово займаються відновленням складного й тривалого в часі копіткого процесу створення серпанкового полотна та одягових компонентів з нього. Докладно вивчено й проаналізовано фізичні та естетичні особливості автентичних пам'яток

(адже їх параметри визначаються передусім сировиною — льоном та його якістю, технологією виготовлення й завершальними процесами обробки витканого серпанкового полотна).

Нещодавно за безпосередньої участі В. Дзьобака на Волині було віднайдено насіння льону-«лущика», є вже певні досягнення у відновленні його вирощування. Це має першорядне значення і складає основу відродження справжньої автентичності процесу серпанкового ткацтва та створення виробів, які за фізичними й естетичними параметрами будуть відповідати найдавнішим етнографічним пам'яткам.

Упродовж останніх років у майстерні за зразками музейних і приватних збірок віртуозно реконструйовано понад 20 комплектів традиційного святкового (дівочого, жіночого і чоловічого) вбрання різних локальних осередків ткацтва Волині й Полісся. Зокрема, відновлено ансамблі оригінальних зразків народної одягової кінця XIX — початку XX ст. Камінь-Каширського, Любомльського, Ратнівського (Волинської), Дубровицького, Зарічненського, Рокитнівського, Сарненського (Рівненської), Коростенського р-нів (Житомирської) областей та ін. Кожному зі створених окремих компонентів притаманна висока культура виконавської майстерності, широкий арсенал засобів досягнення декоративної виразності.

Особливою делікатністю позначене дівоче святкове вбрання, виготовлене з надтонкої білосніжної серпанкової тканини. Воно відтворене за оригінальними зразками виробів Дубровицького р-ну кін. XIX — поч. XX ст. Цей так званий «чистий» комплект одягу характерний тим, що в ньому відсутній кольоровий зористотканий «перетиканий» чи «перебиралий» декор. Сорочка — традиційного уставкового крою з коміром-стійкою. Спідниця «сукня» широка, пошита з п'яти однотонних полотниць «пілок», густо зібрана в дрібні складки навколо пояса. Фартух, який спереду прикриває спідницю, виготовлений з трьох пілок. Поділок спідниці і фартуха оздоблені лише білою мережкою, яка додає милозвучності загальному ансамблеві вбрання. Акцент композиції творять вовняний домотканий пояс-«крайка» в поздовжні кольорові смуги, кінці якого завершені плетеними тороками, та червоні коралі, які доповнюють і підтримують його. Найвагомішою домінантою цього комплексу вбрання є барвистий розлогий вінок зі штучних квітів (іл. 9).

Іл. 9. Дівоче вбрання, відтворене в майстерні «Легенди Волині» за автентичними зразками Дубровицького р-ну Рівненської обл. кін. XIX — поч. XX ст. Музей при ГО ЦДВВ

Іл. 10. Жіноче вбрання, відтворене в майстерні «Легенди Волині» за автентичними зразками Зарічненського р-ну Рівненської обл. кін. XIX — поч. XX ст. Музей при ГО ЦДВВ

Для іншого одягового жіночого комплексу прототипом стало традиційне серпанкове вбрання с. Крупове Дубровицького р-ну. У білій лляній уставковій сорочці з виложеним коміром основний декор зосереджений у нижній частині рукавів, де розташовано групу червоних взористих смуг, витканих перебором. Біла тонка полотняна спідниця «сукня» зшита з п'яти полотнищ-«пілок», які зібрані біля пояса в густі складки. Спереду спідниця прикрита білим фартухом з трьох полотнищ серпанкової тканини. Нижня частина обох бічних пілок прикрашена поперечними симетричними групами червоних (ширших) і синіх (вужчих) смуг. Центральна частина і низ виробу оздоблені ажурною мережкою. У поясі сорочка і фартух підперезані тканим різнокольоровими поясом-«крайкою», кінці якої завершені плетеними (із продовження ниток основи) тороками. Поверху сорочки вдягнута чорна камізька-горсет, приталеного крою з фабричної тканини. Краї камізьки акцентовані барвистими шовковими стрічками-«гальонами». Головний убір — білосніжна серпанкова «намітка», завершена на вужчих поперечних краях тридільними групами червоних смуг (аналогічних тим, які прикрашають низ бічних пілок фартуха) і мережкою. У сукупності всі охарактеризовані компоненти доповнюють один одного, гармонійно взаємоузгоджені за структурою, фактурою, декором та місцем його розташування в загальному ансамблі вбрання і сприймаються цілісно (іл. 10).

За аналогією з автентичною одягою кінця XIX — початку XX ст. Зарічненського осередку у жіночій лляній сорочці з гесткою верхні частини рукавів оздоблені червоним перебором із вкрапленням білого та блакитного кольорів. Домінантні смуги геометричного орнаменту містять ромби, хрещаті фігури і трикутники. Пазуха вишита технікою хрестик. Поділок спідниці («портюх»), як і білого полотняного фартуха («запаски»), теж прикрашені групами червоних і чорних смуг симетричної будови, витканих саржевим переплетенням. Нижня частина фартуха традиційно викінчена в'язаним гачком ажурним білим мереживом із зубчастим краєм. Як доповнення до цього комплексу вбрання є тканий вузький різнобарвний у поздовжні смуги пояс-«крайка», кінці якого завершені вільно звислими нитяними тороками. Головний убір — хустина з тонкого білого домотканого полотна по периметру теж оздоблена довгими в'язаними китицями (іл. 11).

Не менш фахово відтворено комплект жіночого вбрання Любомльського р-ну. Це стосується передусім сорочки, в якій основна увага зосереджена на широких групах поперечно-смугастого орнаменту уставок, створеного технікою «у перебори». У них переважає червоний колір, а тонкі гладкоткані стрічки синьої барви доповнюють і увиразнюють основний декор. Як і в старовинних виробих цього осередку, по центру верхньої частини рукава вертикально розташовано значно вужчі (ніж у «вуставках») взористі смуги, споріднені за ромбічними й хрещатими мотивами, які підтримують і доповнюють їх. Відкладний комір традиційно оздоблений схожим але вишитим геометричним орнаментом тих самих барв. Поясне вбрання — спідниця-«бурка» густо зібрана в складки-«збори», пошита з одного полотна вовняної поздовжньосмугастої тканини, в якій домінує червона барва з вкрапленням темно-синьої, жовтої, зеленої та фіолетової. Контрастом до темної спідниці є білий ляний фартух з домотканого полотна, в якому лише біля поділка горизонтально розташовано групу схожого з уставками сорочки червоно-синього орнаменту, витканого технікою перебору. Доповненням до натільного і поясного вбрання зазвичай виступає різнобарвний поздовжньосмугастий пояс-«крайка» з вільно звислими нитяними тороками. Завершує цей одяговий комплекс (відтворений за автентичними зразками) біла домоткана клітчаста хустка. В ній по основі і підканню рівномірно розташовано вузькі тридільні групи червоних смуг, з-поміж яких ширшою є середня (іл. 12).

Насиченішим за колоритом (порівняно з охарактеризованими) є комплект жіночого святкового вбрання Сарненського р-ну. Біла льяна сорочка уставкового крою на уставках, рукавах, відкладному комірі та пазусі вишита білими нитками технікою «ризю» (вирізування і рахункова лиштва). Контрастом до білосніжної сорочки є домоткана вовняна поздовжньосмугаста спідниця-«літник» з домінантним білим узором «пшеничний колосок» (витканим перебором), який графічно чітко виділяється на червоному тлі. Спідниця густо «рисована» — зібрана у складки на поясі, а поділок традиційно викінчений смугою чорного оксамиту. Ляний білий полотняний фартух (як і сорочка та перемітка) на поділку оздоблений делікатною білою вишивкою «ризю». Барвистий вовняний пояс з вертикальним укладом

Іл. 11. Жіноче вбрання, відтворене в майстерні «Легенди Волині» за автентичними зразками зі с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської обл. кін. XIX — поч. XX ст. Музей при ГО ЦДВВ

Іл. 12. Жіноче вбрання, відтворене в майстерні «Легенди Волині» за автентичними зразками з Любомльського р-ну Волинської обл. кін. XIX — поч. XX ст. Музей при ГО ЦДВВ

Іл. 13. Жіноче вбрання, відтворене в майстерні «Легенди Волині» за автентичними зразками з Сарненського р-ну Рівненської обл. кін. XIX — поч. XX ст. Музей при ГО ЦДВВ

Іл. 14. Жіноче вбрання, відтворене в майстерні «Легенди Волині» за автентичними зразками з Сарненського р-ну Рівненської обл. кін. XIX — поч. XX ст. Музей при ГО ЦДВВ

смуг децю перегукується з узором спідниці й доповнює її (іл. 13).

В іншому комплекті жіночого святкового вбрання цього ж району в уставковій сорочці уставки і верхня площина рукавів густо заповнені вишитим геометричним орнаментом соковитого червоного та темно-синього кольорів. Аналогічний декор повторюється і на поділці одноплатового білого лляного фартуха. Спорідненою за оздобленням є також біла полотняна «крижиста» хустка, в якій чотири кути і центр акцентовані вишитим орнаментом з домінуючими хрестоподібними мотивами. Важливими додатковими елементами декору хустки є великі й пухнасті червоні китиці, пришиті до всіх кутів (іл. 14).

З-поміж небагатьох святкових компонентів чоловічого вбрання майстерністю виконання виділяється той, що відтворений за народними зразками Ратнівського р-ну. У ньому уставкова сорочка з домотканого лляного полотна на комірці, пазусі, внизу рукавів і на подолі, оздоблені вишивкою. Зокрема, геометричний орнамент з провідними мотивами ромбів та підпорядкованими їм хрещатими фігурами, створені технікою заволокання («заволочене»). Лляні штани пошиті з витканого вручну «рабої» тканини в дрібну сіро-білу клітинку. Штани підперезані плетеним «браним» поясом з червоної вовни, виготовленим сітчастою та ажурною техніками, кінці його завершені в'язаними китицями (іл. 15).

Загалом, ширші однотонні білі площини й вузькі узороткані та вишиті ділянки всіх охарактеризованих компонентів жіночого, дівочого та чоловічого одягу узгоджені й зрівноважені між собою, взаємодоповнюють одні одних, а разом творять гармонійно цілісні ансамблі вбрання окреслених, локальних осередків Волині й Полісся. Сучасні комплекти одягу на основі автентичних зразків свідчать про свідоме звернення митців до етноджерел і вдалу їх реконструкцію. Створюючи їх, майстри дотримуються крою давнього вбрання конкретного локального осередку й особливостей оздоблення того чи іншого компонента багатоманітними техніками ткацтва, вишивки, аплікації, плетіння, мережання тощо. Винятковою елегантністю, естетичною вишуканістю й практичністю виділяються одягові вироби з розріджених серпанкових полотен.

Низка відтворених у майстерні «Легенди Волині» комплектів волинського і поліського вбрання експо-

нувалася на численних виставках, була показана на фестивалях, що сприяло їхній популяризації і визнанню в Україні та зарубіжжям. Зокрема, результати плідної праці — реконструйовані комплекти вбрання у 2013 р. демонструвалися в Національному центрі народної культури «Музей Івана Гончара» (м. Київ), Рівненському обласному краєзнавчому музеї (м. Рівне), на фестивалі народних промислів, традиційної культури та історії Волині «Волинське віче» (с. Пляшева Радивилівського р-ну Рівненської обл.).

Того ж 2013 р. у Рівненському обласному краєзнавчому музеї в рамках фестивалю «Волинське віче. Рік перший. Волинський серпанок» крім презентації двох повних комплектів серпанкового одягу, відтвореного за оригінальними прототипами зі с. Крупове Дубровицького р-ну, продемонстровано було й сучасну їх інтерпретацію — весільне вбрання в етнічному стилі. 2015 р. у Музеї українського народного декоративного мистецтва (Київ) відбулася виставка унікального серпанкового вбрання під назвою «Легенда, що ожила на Волині». На ній презентувалися рідкісні автентичні та реконструйовані в Радивиліві зразки серпанкового одягу з музейних і приватних колекцій.

Від 2017 р. у Рівному, зокрема на території Рівненського обласного краєзнавчого музею, за ініціативою ГО ЦДВВ та її голови В. Дзьобака проводиться День традиційного автентичного вбрання (іл. 16). Мета цього важливого науково-дослідницького, культурно-мистецького й просвітницького заходу — відродити й популяризувати традиції виготовлення та культуру ношення старовинного українського вбрання. У рамках святкового дійства продемонстровано було понад 250 комплексів традиційної одягу з різних регіонів України, що розкрило їхню красу і широкий спектр багатоманітності регіональних художніх особливостей. 2018 р. ініціатори й організатори свята, яке проходило під гаслом «Відроджуємо свою автентичність — зміцнюємо власну ідентичність», сконцентрували увагу глядачів і гостей на одягових комплексах лише Рівненщини. Представлено понад 20 автентичних та близько десяти реконструйованих комплексів народного вбрання цього ареалу. В учасників урочистого дійства була унікальна можливість глибше ознайомитися з багатством і розмаїтістю силуєту, крою та декору як окремих компонентів, так і цілісних ансамблів старовинної одягу різних осе-

Іл. 15. Чоловіче святкове вбрання, відтворене в майстерні «Легенди Волині» за автентичними зразками з Рокитнівського р-ну Рівненської обл. кін. XIX — поч. XX ст. Музей при ГО ЦДВВ

Іл. 16. В. Дзьобак у відтвореній за автентичним зразком «чемерці» — верхньому чоловічому одязі кін. XIX — поч. XX ст., характерному для Демидівського, Млинівського, Дубенського та Радивилівського р-нів Рівненської обл.

редків цього регіону та їхніх майстерно відтворених сучасних копій.

Фахово опанувавши копіювання раритетних пам'яток, майстри Радивилівської ткацької майстерні зробили низку вдалих спроб творчого осмислення й інтерпретації декору вбрання різних локальних осередків окресленого регіону України. Крім виготовлення окремих компонентів одягу тут виконують і поодинокі замовлення на комплекти святкового жіночого та дитячого вбрання, інспірованого традиційними виробами. Колектив прагне піднятися на вищий щабель трансформації багатих традицій народної культури і набуває досвіду сучасного застосування етномистецької традиції. У співдружності з дизайнерами на базі автентичних творів вони планують розробляти й сучасні святкові та сценічні костюми для фольклорно-етнографічних, хорових і танцювальних колективів, солістів тощо.

З ініціативи В. Дзьобака та за підтримки Українського культурного фонду 2019 р. у Радивиліві у рамках проекту «Майстерні етнобрендів 2019» навчалися творчі особи, зацікавлені започаткувати власну справу і створити моделі сучасного одягу з використанням етнічних мотивів. Основою для творчих інспірацій послужила колекція автентичного та реконструйованого волинського вбрання з музею Етнорезиденції «Ладомерія» при ГО ЦДВВ. Завдяки лекціям, які читали провідні вітчизняні науковці, майбутні модельєри і дизайнери мали змогу ознайомитися з художніми особливостями народних тканин, кроєм та декором традиційного вбрання різних регіонів України. Поглибити свої практичні навички й обмінятися досвідом щодо специфіки технік виготовлення різних компонентів одягу уможливили майстер-класи, які проводили фахівці.

Завдяки цьому проєктові 13 дизайнерок створили нові етнобренди одягу із застосуванням крою та елементів декору, характерного для автентичного вбрання Волині й Полісся. Найвдалішими, на наш погляд, є бренди «Ода» Олени Довженко та «Чалалай» Оксани Старостіної. У майбутньому, сподіваємося, ці та інші автори зможуть проявити свої творчі здібності в осмисленні й інтерпретації народних надбань, створюючи власні колекції сучасних моделей вбрання.

Висновки. Упродовж останніх років у традиційній культурі Рівненщини простежується щораз глибо-

ше вивчення досвіду творців народного мистецтва. З'являються і незначні позитивні зрушення у галузях художнього ткацтва та вишивки. Помітною є тенденція до трансформування функції й системи декору одягових та інтер'єрних виробів у вторинних фольклоризованих формах. Спостерігаються кволі, часом дещо хаотичні, багатовекторні пошуки образності, втілення творчих ідей, оновлення й осучаснення прийомів та засобів мистецької виразності виробів згідно з теперішніми культурно-мистецькими запитами та естетичними уподобаннями споживачів.

Сформована упродовж століть етнічна мистецька традиція, що найяскравіше виявила себе в ансамблях народного вбрання різних історико-етнографічних регіонів, є щораз ціннішим джерелом і складає основу творення сучасного національно-культурного обличчя України.

На наш погляд, визначальним у творчій практиці народних майстрів та художників є цілеспрямоване прагнення найповніше розкрити та зберегти національні риси в новітній інтерпретації. Найталановитіші й підприємливі митці провідних ткацьких осередків продовжують знаходити можливості для втілення власних творчих задумів. Створюючи композиції тих чи інших виробів, вони все частіше звертаються до автентичних першовзірців, які стали ексклюзивними раритетами, черпають звідти не лише натхнення, а й детально вивчають систему декорування вбрання та аналізують структуру, фактуру, композиції традиційних одягових виробів, колористику, локальну своєрідність прийомів і засобів досягнення художньої виразності.

Вивчення народного ткацтва Рівненщини пострадянського періоду дає підстави стверджувати трансформацію функції та декору тканих виробів. Звужується сфера їх традиційного застосування у побуті та обрядах, сформовані віками принципи декорування тканин та одягу теж змінюються, набуваючи інших ознак. Вони відроджуються на іншому рівні, у вторинних фольклоризованих формах, передусім завдяки таким ткацьким центрам як відновлений Радивилівський осередок. У контексті подальшого розвитку і трансформації традиції поліські серпанки здатні стати сучасним українським впізнаваним торговим брендом.

1. Лагода О.М. *Художньо-образні особливості костюма в дизайні одягу кінця ХХ — початку ХХІ*

- століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист. Харків, 2007. 20 с.
2. Матейко К.І., Сидорович С.Й. Використання в сучасному одязі елементів традиційного вбрання. *Народна творчість та етнографія*. 1963. № 2. С. 10—20.
 3. Щербій Г. Український традиційний одяг і сучасне моделювання. *Народна творчість та етнографія*. 1978. № 4. С. 79—81.
 4. Білан М.С., Стельмащук Г.Г. *Український стрій*. Львів: Априорі, 2000. 326 с.: іл.
 5. Никорак О. *Українська народна тканина XIX—XX ст.: Типологія, локалізація, художні особливості*. Ч. 1. *Інтер'єрні тканини (за матеріалами західних областей України)*. Львів: Афіша, 2004. 584 с.: іл.
 6. Захарчук-Чугай Р.В. *Народне декоративне мистецтво Українського Полісся. Чорнобильщина*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2007. 334 с.: іл.
 7. Локшук І.М. Художнє ткацтво Рівненського Полісся XX століття (за матеріалами Березнівського району). *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. Збірник наукових праць*. Вип. 8. Київ, 2008. С. 130—133.
 8. Локшук І.М. Традиційне ткацтво Рівненського Полісся: культурно-мистецький аспект. *Декоративно-прикладне мистецтво Рівненщини*. Рівне: ППДМ, 2010. С. 7—21.
 9. Локшук І. М. Осередки традиційного художнього ткацтва Рівненського Полісся кінця XIX — початку XXI століття. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтва*. 2014. № 7. С. 23—27.
 10. Костюк Л. Провідний центр «поліського серпанку» — село Крупове. *Декоративно-прикладне мистецтво Рівненщини*. Рівне: ППДМ, 2010. С. 66—67.
 11. Українець А. Матеріали експедиційного обстеження Зарічненського р-ну у 80—90-ті роки XX ст. *Західне Полісся. Історія та культура*. Матеріали краєзнавчої конференції, присвяченої 60-літтю утворення Зарічненського р-ну та 20-літтю аварії на Чорнобильській АЕС. Вип. 2. Рівне: Видавель Зель О.М., 2006. С. 120—128.
 12. Стельмащук Г.Г. *Українські народні головні убори*. Видання друге, доповнене і перероблене. Львів: Априорі, 2013. 276 с.
 13. Никорак О. Тканини для спідниць Західного Полісся й Волині. *Народознавчі зошити*. 2009. № 1—2. С. 239—259.
 14. Українець А. *Традиційний одяг Рівненщини: у 2 кн*. Кн. 1. Рівне: У фарватері істин, 2019. 208 с.: іл.
 15. Пономар Л.Г. *Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX — середини XX століть. Історико-етнографічний атлас*. Словник. Київ: Бизнес-полиграф, 2015. 268 с.: іл.
 16. Тишкевич Р.К. Поліська намітка у весільному обряді. *Наукові записки*. Рівне, 1996. Вип. 1. С. 103—109.
 17. Тишкевич Р.К. «Поліський серпанок» у свідомості місцевих жителів. *Декоративно-прикладне мистецтво Рівненщини*. Рівне: ППДМ, 2010. С. 58—65.
 18. Українець А.М. Народний одяг мешканців Рівненщини (Короткий історичний огляд). *Наукові записки*. Вип. 1. 100-річчю музейної справи на Рівненщині присвячується. Рівне, 1996. С. 95—102.
 19. Українець А. Виготовлення серпанкового полотна на Рівненщині. *Збірник наукових праць Державного наукового центру захисту культурної спадщини від технологічних катастроф*. Київ, 2012. Вип. I. С. 109—126.
 20. Орел Л. Поліський серпанок. *Народна творчість та етнографія*. 1980. № 5. С. 91—93.
 21. Кузіна І., Черпак Л. Особливості виготовлення серпанкових тканин у Дубровицькому районі на поч. XX ст. *Наукові записки*. Рівне, 2010. Вип. VIII. С. 189—194.
 22. Костюк Л., Букайло У. *Традиції Поліського серпанку*. Рівне, 2016. 252 с.
 23. Никорак О. Народні тканини Рівненщини на рубежі XX—XXI ст. *Мистецтвознавство'14*. Львів, 2014. С. 29—38.
 24. Дзьобак В. Деякі аспекти реконструкції «серпанкового одягу». Г.О. «Центр дослідження і відродження Волині». *Народні художні промисли України: історія, сьогодення, перспективи*. Київ, 2016. С. 249—253.
 25. Локшук І.М. Художні серпанкові тканини: проблема збереження та спроба відтворення сучасними майстрами. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2017. Вип. 34. С. 116—128.

REFERENCES

- Lahoda, O.M. (2007). *Art-graphic Costume Peculiarities in Fashion Design at the End of the XX — the Beginning of the XXI Century*. Extended abstract of PhD's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
- Mateiko, K.I., & Sydorovych, S.I. (1963). Using Traditional Clothing Elements in the Modern Garment. *Folk Art and Ethnography*, 2, 10—20 [in Ukrainian].
- Shcherbii, H. (1978). Ukrainian Traditional Clothing and Modern Modeling. *Folk Art and Ethnography*, 4, 79—81 [in Ukrainian].
- Bilan, M.S., & Stelmashchuk, H.H. (2000). *Ukrainian Clothing*. Lviv: Apriori [in Ukrainian].
- Nykorak, O. (2004). *The Ukrainian Traditional Folk Cloths of XIX and XX cc. (Part I). Interior Cloths (Based on Materials from Ukrainian Western Regions)*. Lviv: Ethnology Institute of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Zakharchuk-Chuhai, R.V. (2007). *Folk Decorative Art of Ukrainian Polissia. Chornobyl Region*. Lviv: Ethnology Institute of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Lokshuk, I.M. (2008). Artistic Weaving of Rivne Polissia of the XX Centuries (According to the Materials of Berzne District). *Ukrainian Art Studies: Materials, Investigations, Reviews. Collected Scientific Works*, 8, 130—133 [in Ukrainian].
- Lokshuk, I.M. (2010). Traditional Weaving of Rivne Polissia: Cultural and Artistic Aspect. *Decorative and Applying Art of Rivne Region* (Pp. 7—21). Rivne: PPDM [in Ukrainian].

- Lokshuk, I.M. (2014). Centers of Traditional Artistic Weaving of Rivne Polissia at the End of the XIX — the Beginning of the XXI Centuries. *Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 7, 23—27 [in Ukrainian].
- Kostiuk, L. (2010). Leading Center of «Polissia Muslin» — Krupove Village. *Decorative and Applying Art of Rivne Region* (Pp. 66—67). Rivne: PPDМ [in Ukrainian].
- Ukraiinets, A. (2006). Materials of the Field Research of Zarichne District in the 80-90s of the XX Century. (Proceeding of the Local Lore Conference Dedicated to the 60th Anniversary of the Zarichne District Established and the 20th Anniversary of the Chornobyl NPP Accident: *Western Polissia. History and Culture*) (Vol. 2, pp. 120—128). Rivne: Vydavets Zel, O.M. [in Ukrainian].
- Stelmashchuk, H.H. (2013). *Ukrainian Folk Headdresses* (2nd ed.) Lviv: Apriori [in Ukrainian].
- Nykorak, O. (2009). Fabrics for Skirts of Western Polissia and Volyn. *The Ethnology Notebooks*, 1—2, 239—259 [in Ukrainian].
- Ukraiinets, A. (2019). *Traditional Clothing of Rivne Region* (Vol. 1). Rivne: U Farvateri Istyn [in Ukrainian].
- Ponomar, L.H. (2015). *Folk Clothing of Right-Bank Polissia in the Middle of the XIX — the Middle of the XX Centuries. Historical and Ethnographic Atlas. Lexicon*. Kyiv: Biznespolihraf [in Ukrainian].
- Tyshkevych, R.K. (1996). Polissia`s Namitka in a Wedding Ceremony. *The Scientific Issues*, 1, 103—109 [in Ukrainian].
- Tyshkevych, R.K. (2010). «Polissia Muslin» in the Consciousness of Local Inhabitants. *Decorative and Applying Art of Rivne Region* (Pp. 58—65). Rivne: PPDМ [in Ukrainian].
- Ukraiinets, A.M. (1996). Folk Clothing of the Inhabitants of Rivne Region (Brief Historical Review). *The Scientific Issues*, 1, 95—102 (Dedicated to the 100th Anniversary of Museum Work in Rivne Region). Rivne [in Ukrainian].
- Ukraiinets, A. (2012). Manufacturing of Muslin Fabric in Rivne Region. *Proceedings of the State Research Center for the Protection of Cultural Heritage from Technological Disasters*, 1, 109—126 [in Ukrainian].
- Orel, L. (1980). Polissia Muslin. *Folk Art and Ethnography*, 5, 91—93 [in Ukrainian].
- Kuzina I., & Cherpak, L. (2010). Manufacturing Features of Muslin Fabrics in Dubrovytsia District at the Beginning of the XX Century. *The Scientific Issues* (Vol. VIII, pp. 189—194) [in Ukrainian].
- Kostiuk, L., & Bukailo, U. (2016). *Polissia`s Muslin Traditions*. Rivne [in Ukrainian].
- Nykorak, O. (2014). Folk Fabrics of Rivne Region at the Turn of the XX—XXI Centuries. *Art Studies`14*, 29—38 [in Ukrainian].
- Dzobak, V. (2016). Some Aspects of the Reconstruction of «Muslin Clothing». P.O. «Center of Research and Revival of Volyn». (Proceedings of the Scientific-Practical Conference «Ukraine Crafts: History, Present and Perspective») (Pp. 249—253). Kyiv [in Ukrainian].
- Lokshuk, I.M. (2017). Artistic Muslin Cloth: The Problem of Saving and Trying to Reproduce by Modern Masters. *Bulletin of Lviv National Academy of Art* (Issue 34, pp. 116—128). doi.org/10.5281/zenodo.1170574 [in Ukrainian].